

10. Bhattacharya M., Bloch H. Determinants of Innovation. *Small Business Economics*. 2014. №22. pp. 155-162.
11. Bottazzi, L. and Peri, G. Innovation and spillovers in regions: Evidence from European patent data. *European Economic Review*. 2003. Vol. 47. issue 4. pp. 687-710.
12. Breschi S., Malerba F., Orsenigo L. Technological Regimes and Schumpeterian Patterns of Innovation. *The Economic Journal*. 2000. №110(463). pp. 388-410.
13. Brunswicker S., Vanhaverbeke W. Open innovation in small and medium sized enterprises (SMEs): External knowledge sourcing strategies and internal organizational facilitators. *Journal of Small Business Management*. 2015. No. 53(4). pp. 1241–1263.
14. Cantwell J., Fai, F. Firms as the Source of Innovation and Growth: The Evolution of Technological Competence. *Journal of Evolutionary Economics*. 1999. №9(3). pp. 331-366.
15. Chatterjee S. Types of Synergy and Economic Value: The Impact of Acquisitions on Merging and Rival Firms. *Strategic Management Journal*. 1986. Vol. 7. p. 119–139.

УДК 338.43:005.336.1(477)

DOI <https://doi.org/10.26661/2414-0287-2018-4-40-06>

УПРАВЛІННЯ ДІЛОВОЮ АКТИВНІСТЮ АГРАРНО-ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Череп О. Г., д.е.н., доцент, Глушенко Ю. М.

*Запорізький національний університет,
Україна, 69000, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66*

zokar1998@gmail.com

Сучасний стан економіки спонукає підприємства до пошуку шляхів підвищення стабільності положення і ефективного використання ресурсів для досягнення максимального економічного ефекту. Досліджено сутність та особливості управління діловою активністю аграрно-промислових підприємств. Опрацьовано GHFWS українських та закордонних вчених. У дослідженнях було виділено основні тлумачення поняття «ділова активність». Ділова активність – це комплексна характеристика, яка втілює різні аспекти діяльності підприємства, а тому визначається системою таких критеріїв, як місце підприємства на ринку конкретних товарів, репутація підприємства як партнера, активність інноваційно-інвестиційної діяльності, конкурентоспроможність. Охарактеризовано основні показники оцінки ділової активності підприємства (внутрішні і зовнішні). Виокремлено умови й обставини для нормальної виробничо-господарської ситуації, при якій фінансові показники будуть зростати. Виконано коефіцієнтний аналіз на прикладі аграрно-промислового ПАТ «Райагропостач» на базі звітності за 2014-2016 рр. Зазначено, що аналізуючи коефіцієнтний показник, слід робити висновки про доцільність роботи аграрного підприємства, його рентабельність і прибутковість. На основі проведеного дослідження виділено 3 рівні ділової активності підприємства: високий (достатній), середній (задовільний), низький (незадовільний). Зазначено, що для ефективного функціонування аграрно-промислових підприємств доцільно використовувати кілька стратегій одночасно, щоб охопити усі фактори, як внутрішнього, так і зовнішнього середовища.

Ключові слова: ділова активність, показники оборотності, коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт оборотності виробничих запасів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, коефіцієнт оборотності власного капіталу, управління діловою активністю.

BUSINESS MANAGEMENT AGRARIAN-INDUSTRIAL ENTERPRISES

Cherep O.G., Doctor of Economic Sciences, professor, Glushenko Yu. M.

*Zaporizhzhia National University
Ukraine, 69600, Zaporizhzhia, Zhukovsky str., 66*

The current state of the economy encourages enterprises to find ways to improve the stability of the situation and efficient use of resources to achieve maximum economic effect. The essence and peculiarities of management of business activity of agrarian-industrial enterprises are investigated. The scientific works of Ukrainian and foreign scientists have been worked out. From the research papers, the main interpretations of the concept of "business activity" were highlighted. Business activity is a complex characteristic that embodies various aspects of the company's activity

and is therefore determined by the system of such criteria as the place of the company in the market of specific goods, the reputation of the company as a partner, the activity of innovation and investment activity, competitiveness. The main indicators of business activity assessment (internal and external) are described. The conditions and circumstances for a normal production and economic situation in which financial indicators will grow will be singled out. The coefficient analysis is executed on the basis of the report of the agro-industrial PJSC "Raiagropastuch" for the last 2014-2016 years. It is noted that analyzing the coefficient should draw conclusions about the appropriateness of the agrarian enterprise, its profitability. On the basis of the conducted research, 3 levels of business activity of the enterprise have been identified: high (sufficient), average (satisfactory), low (unsatisfactory). It is noted that for the effective functioning of agro-industrial enterprises it is expedient to use several strategies at the same time to cover all factors, both internal and external environment.

Key words: business activity, turnover indicators, turnover rate of assets, turnover rate of inventories, turnover rate of accounts receivable, turnover rate of accounts payable, turnover rate of equity capital, management of business activity.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Із появою підприємства виникає потреба в наданні оцінки його фінансового стану. Зараз основними показниками, що характеризують ефективність ринкової економіки є ділова активність підприємства. Вона показує етапи життєдіяльності конкретного підприємства (зародження, розвиток, підйом, спад, криза, депресія) і демонструє ступінь адаптації до нестабільних ринкових умов. Проведення оцінки ділової активності підприємств допомагає визначити ефективність використання усіх наявних ресурсів задля позитивного фінансового результату й отримання прибутку. Крім цього, вона допомагає визначити стратегію, якої повинне дотримуватися підприємство для успішного функціонування. Саме тому проблема управління діловою активністю підприємства набуває актуальності в наш час.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання щодо оцінки ділової активності підприємства висвітлені у працях вчених О.М. Гнатюка [1], О.В. Шаламової [2], К.О. Бармути [3], В. В. Ковальов [4], О.І. Марченко [5], Т.К. Островенко [6]. М.П. Войнаренко і Т.Г. Рзаєва наводять визначення такому поняттю, як «оцінка ділової активності», – комплексна оцінка ресурсів [7]. Необхідність проведеного дослідження пояснюється відсутністю єдиного підходу до вимірювання ділової активності підприємства. Додаткового вивчення потребує питання щодо вибору стратегій управління діловою активністю у різних умовах економічного розвитку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті полягає в дослідженні ділової активності, розрахунок основних показників на прикладі ПАТ «Михайлівський Райагропостач», проведення аналізу на базі цих даних, розробка заходів стосовно управління діловою активністю підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ділова активність є досить широким поняттям та охоплює майже всі основні сфери діяльності підприємства.

Варто погодитись з думкою О. Ф. Томчука, що ділова активність – це комплексна характеристика діяльності підприємства, внутрішній рівень якої відображає ефективність використання фінансово-господарських ресурсів підприємства та інтенсивність її зміни в часі, а зовнішній – зусилля підприємства, спрямовані на забезпечення сталого економічного зростання досягнення лідерських позицій на ринку [8].

Детальний аналіз ділової активності включає оцінку як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, які впливають на розвиток підприємства. Аналіз і оцінка внутрішньої ділової активності здійснюється в кількісному і якісному вимірах. Зокрема, якісними параметрами можуть бути широта ринків збуту продукції; наявність продукції, що постачається на експорт; репутація підприємства; наявність стабільних постачальників і споживачів; конкурентоспроможність продукції, послуг, робіт тощо.

Під час дослідження системи показників оцінки ділової активності підприємства встановлено, що до них відносять, насамперед: тривалість або швидкість обороту оборотних активів, коштів в розрахунках, запасів за відповідний період, а також швидкість обороту вкладеного в них власного та позикового капіталу. Для поглибленого аналізу ділової активності варто враховувати також швидкість обороту, елементи активів, такі як: виробничі запаси, малоцінні та швидкозношувані предмети, які беруть безпосередню участь у виробничому процесі, незавершене виробництво, готова продукція, дебіторська заборгованість тощо. Аналіз стану оборотних активів у розрізі структурних елементів та показників оборотності дає можливість визначити ефективність використання ресурсів підприємства взагалі; встановити, у що вкладаються кошти підприємства протягом фінансового циклу та за необхідності терміново вжити відповідних заходів щодо зміцнення фінансового стану підприємства та покращення його ділової активності. Показники ефективності використання капіталу підприємства є також індикаторами ділової активності підприємства. Серед них, насамперед, варто виділити швидкість оборотності власного капіталу підприємства, а також швидкість оборотності його кредиторської заборгованості [9].

Отже, ділова активність відображає рівень ефективності використання, насамперед, активів підприємства та джерел їх утворення, і в той же час характеризує якість управління ними, а також можливості функціонування та розвитку підприємства.

Наразі в економічній науці виділяють три рівні ділової активності підприємства: високий (достатній); середній (задовільний); низький (незадовільний).

Кожному рівню ділової активності відповідає конкретна і притаманна саме йому господарсько-фінансова ситуація. Отже, виділяють нормальну виробничо-господарську ситуацію, якій відповідає високий рівень ділової активності, проблемну – характеризує середній рівень ділової активності підприємства, і кризову ситуацію, яка характеризується низьким рівнем ділової активності підприємства [10].

Нормальна виробничо-господарська ситуація характеризується таким збігом умов і обставин, за яких створюються сприятливі умови для функціонування суб'єкта господарювання та формується стійка тенденція до підвищення темпів зростання оціночних показників.

Проблемна визначається таким збігом господарських умов та чинників, за яких формується тенденція до погіршення стану підприємства і спостерігається нестійка динаміка оціночних показників ділової активності.

Кризова ситуація виникає у випадку відсутності оперативного реагування на стратегічні питання, які потребують термінового вирішення. Визначається вона збігом обставин, що формують стійку негативну тенденцію оціночних показників ділової активності. Кризова ситуація може спричинити банкрутство підприємства [10].

Показники оборотності для оцінки ділової активності є:

Коефіцієнт оборотності активів – відображає швидкість обороту сукупного капіталу підприємства, тобто показує, скільки разів за аналізований період відбувається повний цикл виробництва й обіг, що приносить відповідний ефект у вигляді прибутку, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна одиниця активів.

$$K_a = \frac{\text{Чиста виручка від реалізації продукції (р.2000,ф.2)}}{\text{Середня вартість активів (р.1300,ф.1)}} \quad (1)$$

Коефіцієнт оборотності виробничих запасів – відображає число оборотів запасів і дозволяє виявити резерви зростання виробництва продукції. Зниження цього показника характеризує відносно зростання товарно-матеріальних запасів, що негативно впливає на фінансовий стан підприємства.

Коефіцієнт оборотності виробничих запасів розраховується за формулою:

$$K_3 = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції (р.2050+p.2130+p.2150,ф.2)}}{\text{Середня вартість виробничих запасів (р.1100,ф.1)}} \quad (2)$$

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості:

$$K_0 = \frac{\text{Чиста виручка від реалізації продукції (р.2000,ф.2)}}{\text{Середня величина дебіторської заборгованості (р.1125+p.1130+1135+1155,ф.1)}} \quad (3)$$

У процесі господарської діяльності підприємство дає товарний кредит для споживачів своєї продукції, тобто існує розрив у часі між продажем товару й надходженням оплати за нього, у результаті чого виникає дебіторська заборгованість. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показує, скільки разів за рік обернулися кошти, вкладені в розрахунки.

Як правило, чим вищий цей показник, тим краще, тому що підприємство швидше одержує оплату по рахунках. З іншого боку, надання покупцям товарного кредиту є одним з інструментів стимулювання збуту, тому важливо знайти оптимальну тривалість кредитного періоду.

Використовуючи цей коефіцієнт, можна розрахувати більш наочний показник – період інкасації, тобто час, протягом якого дебіторська заборгованість перейде в кошти. Для цього необхідно розділити тривалість аналізованого періоду на коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості.

Показники оборотності дебіторської заборгованості корисно порівнювати з оборотністю кредиторської заборгованості. Такий підхід дозволяє зіставити умови комерційного кредиту, наданого аналізованим підприємством своїм клієнтам з умовами кредитування, якими воно користується з боку постачальників.

Під час економічної діагностики доцільно зіставити фактичні строки погашення дебіторської заборгованості із тривалістю наданого покупцям періоду відстрочки платежу, що дозволить оцінити ефективність контролю за станом розрахунків з дебіторами й зробити висновки про рівень їхньої кредитоспроможності.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості – показує розширення або зниження комерційного кредиту, наданого підприємству. Зростання коефіцієнта означає збільшення швидкості оплати заборгованості підприємства, зниження – ріст покупок у кредит. Формула розрахунку коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості має вигляд:

$$K_k = \frac{\text{Чиста виручка від реалізації продукції (р.2000,ф.2)}}{\text{Середня величина кредиторської заборгованості (р.1695,ф.1)}} \quad (4)$$

Період обороту кредиторської заборгованості визначається як частка від розділу тривалості аналізованого періоду на коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу відображає швидкість обороту вкладеного власного капіталу:

$$K_6 = \frac{\text{Чиста виручка від реалізації продукції (р.2000,ф.2)}}{\text{Середня величина власного капіталу (р.1495,ф.1)}} \quad (5)$$

Проведемо коефіцієнтний аналіз на прикладі аграрно-промислового ПАТ «Михайлівський Райагропостач». Для цього використаємо річну фінансову звітність товариства за останні 3 роки [11].

Показники, які необхідні для розрахунку коефіцієнтного аналізу, наведені у таблиці 1.

Таблиця 1 – Показники фінансового стану

Показники	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Середня вартість активів	62655	86397	103059
Власний капітал	61405	61928	60511
Чистий дохід	111617	103311	200176
Запаси	8291	29398	10425
Собівартість реалізованої продукції	-89600	0	-172645
Витрати на збут	-13293	-17856	-23338
Адміністративні витрати	-2560	-3443	-5422
Поточні заборгованості	1250	24469	42548
Дебіторська заборгованість з продаж	24415	24819	61323
Дебіторська заборгованість за авансом	0	0	0
Дебіторська заборгованість з бюджету	216	4766	3257
Інші дебіторські заборгованості	9	107	102

Примітка. Розроблено на основі власних досліджень

Для аналізу ділової активності скористаємося формулами (1-5).

Проведені розрахунки наведені у таблиці 2. Завдяки коефіцієнтам оборотності можна проаналізувати і зробити висновок щодо позитивних чи негативних змін ділової активності підприємства. Чим більший коефіцієнт оборотності активів, тим інтенсивніше використовують активи в діяльності організації, тим вища ділова активність.

Таблиця 2 – Коефіцієнти ділової активності

Показники	2014	2015	2016
Коеф. оборотності активів	1,781453994	1,195770686	1,942343706
Коеф. оборотності виробничих запас	-12,71897238	-0,724505068	-19,31942446
Коеф. оборотн дебіторської заборгованості	4,529910714	3,479422067	3,094771343
Коеф. оборотн кредит заборгованості	89,2936	4,222117782	4,704709975
Коеф. оборотності власного капіталу	1,817718427	1,668243767	3,308092743

Примітка. Розроблено на основі власних досліджень

Існує багато класифікацій стратегій управління, що відповідають сутнісним особливостям поняття «ділова активність». Найпоширенішою є класифікація за темпами розвитку підприємства. Відповідно до неї стратегії управління діловою активністю поділяються на агресивну, помірну, консервативну стратегії [12].

Проте в сучасних умовах господарювання для ефективного управління діловою активністю не достатньо використовувати лише одну із стратегій, адже існують й інші стратегії, які придатні для управління діловою активністю. Зокрема за функціональною ознакою виділяють ресурсну, виробничу та маркетингову стратегії. За стадіями економічного розвитку є стратегія зростання, стабілізації, скорочення діяльності. Тому доцільним було б використання кількох стратегій водночас, що дало б змогу врахувати всі умови як зовнішнього, так і внутрішнього середовища.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що управління діловою активністю є необхідною ланкою управління підприємством.

Управління діловою активністю дає можливість оперативно приймати управлінські рішення, мінімізувати вплив ризиків внутрішнього і зовнішнього характеру, що впливають на стан

ділової активності підприємства для забезпечення максимізації ринкової вартості компанії і досягнення стійкого економічного зростання.

Що стосується управління діловою активністю, то воно потребує основних напрямів розгляду, за якими воно здійснюється, та оцінки особливості кожного з них. Здійснено вибір стратегій, які є доцільними під час управління діловою активністю підприємства, що дало змогу дослідити взаємозв'язок між ними. Перспективами подальших досліджень є розроблення показників, що допомагають оцінити ефективність управління діловою активністю на підприємстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фролова И. М., Гнатюк А. Н. Система управления развитием промышленных предприятий. *Вестник Оренбургского государственного университета*. 2012. № 13. С. 394–397.
2. Шаламова О. В. Формування системи управління сталим розвитком промислових підприємств. *Управління економічними системами: електронний науковий журнал*. 2013. № 52. С. 47–58.
3. Бармута К. А. Основні риси сучасної системи управління розвитком промислових підприємств. *Вісник Донського державного технічного університету*. 2012. № 2–2. С. 130–137.
4. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент. *Финансы и статистика*, 2006. 768 с.
5. Марченко О. І. Фінансові аспекти ділової активності. *Фінанси України*. 2007. № 5. С. 136–143.
6. Островенко Т. К., Гребнев Г. Д. Методологические аспекты анализа показателей деловой активности в современной экономике. *Вестник Оренбургского государственного университета*. 2012. № 13. С. 267–273.
7. Войнаренко М. П., Рзаєва Т. Г. Ділова активність підприємств: проблеми аналізу та оцінки: монографія. Хмельницький: ХНУ, 2008. 284 с.
8. Томчук О. Ф. Аналітичне забезпечення управління діловою активністю підприємства. *Фахове видання Миколаївського національного університету ім. В. Сухомлинського. Економічні науки*. Запоріжжя, 2016. № 10. С. 991–995. URL: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/205.pdf>.
9. Войнаренко М. П., Рзаєва Т. Г. Ділова активність підприємств: проблеми аналізу та оцінки: монографія. Хмельницький: ХНУ, 2008. 284 с.
10. Гарасюк О. А., Ігнатенко М. Ю. Проблеми щодо сутності поняття «ділова активність підприємства». *Вісник КТУ*. 2010. № 22. С. 63.
11. SMIDA – URL: <https://smida.gov.ua/db/emitent/report/year/xml/show/8918>.
12. Бланк І. А., Управління фінансовою стабілізацією підприємства. Київ Ника-Центр, Эльга, 2014. 246 с.

УДК 387.17.151

DOI <https://doi.org/10.26661/2414-0287-2018-4-40-07>

УЗАГАЛЬНЮЮЧА ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОСТІ РОЗВИТКУ РОСЛИННИЦТВА НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Шевченко В.М., аспірант

*Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва
Україна, 62483, Харківська область, Харківський район, п/в “Докучаєвське - 2”*

ledydi1982@gmail.com

Проведено узагальнюючу оцінку інноваційності розвитку рослинництва на сільськогосподарських підприємствах лісостепової зони Харківської області на основі дослідження динаміки тенденцій зміни прибутку з урахуванням чинника інфляції та факторних ознак. Встановлено, що основною ознакою інноваційності розвитку рослинництва в сільськогосподарських підприємствах є підвищення прибутку від реалізації продукції випереджаючими темпами, ніж підвищення базисних індексів інфляції, тоді як собівартість виробленої продукції повинна, навпаки, якщо і підвищуватись, то меншими темпами, ніж щорічне зростання цін. Додатковий аналіз у розрізі окремих підприємств показав, що 12 % підприємств із загальної сукупності